

καὶ ἀπερὶσπαστος καὶ περιωδευμένη) (Σεξ. VII, 173. 175—182. Cic. Acad. II, 11, 33. 31, 99. 32, 104). Ἐντὸς δὲ ἐκάστου τῶν τριῶν τούτων βαθμῶν ἐνδέχεται πάλιν νὰ μεσολαβῶσι διάφοροι βαθμολογίαι τῆς πιθανότητος.

Τοσοῦτον δὲ ἐφήρμοσεν ὁ Καρνεάδης ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ βίου τὴν θεωρίαν ταύτην περὶ τῶν βαθμῶν τῆς πιθανότητος ὥστε ἐδίδασκεν ὅτι ὡς πρὸς τὰ μὲν τὰ ἀδιάφορα πράγματα δύναται τις νὰ ἀρκεσθῆ εἰς τὴν ἀπλῶς πιθανὴν δοξασίαν ὡς πρὸς δὲ τὰ ἄξια λόγου ν' ἀντέχῃται τῆς ἀπερὶσπαστου, καὶ ὡς πρὸς τὰ ἀναγκαῖα, π. χ. τὴν εὐδαιμονίαν τῆς πανταχόθεν δεδοκιμασμένης πιθανότητος (Σεξτ. Ἐμπ. Μαθ. VII, 173—189).

Καθόλου δὲ εἰς τοῦτον τὸν σκεπτικισμὸν τῆς νεωτέρας Ἀκαδημίας, εἰς τὴν παντελῆ ἀπόγνωσιν πάσης γνώσεως καὶ εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς γνώσεως ἐντὸς τῆς πιθανῆς δοξασίας παρατηρεῖται μαρασμὸς τοῦ ἐπιστημονικοῦ πνεύματος καὶ ἀπόσβεςις τῆς φιλοσοφικῆς παραγωγικότητος· δὲν πρέπει ὁμῶς νὰ παραβλέψωμεν ὅτι ὁ σκεπτικισμὸς τῆς νεωτέρας Ἀκαδημίας, οὐχὶ μόνον ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν διεύθυνσιν ἣν ἔλαβεν ἡ φυσικὴ πορεία τῆς ὅλης φιλοσοφίας ἐν τοῖς Ἑλλησιν, ἀλλὰ καὶ διεξήχθη μετὰ τῆς οὐνοῦσας καὶ ἐπιστημονικῆς ἐνεργητικότητος, ὥστε νὰ ἀναγνωρίσωμεν αὐτὸν ὡς ὄντως ἀξιόλογον μέλος τῆς φιλοσοφικῆς ἀναπτύξεως.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Ο ΝΕΟΠΛΑΤΩΝΙΣΜΟΣ

Τὰ συστήματα τῆς ὑποκειμενικότητος δεικνύουσιν, οἷαν ἀνάπτυξιν ἔλαβε τὸ ἀρχαῖον πνεῦμα κατὰ τὰς δύο τελευταίας ἑκατονταετηρίδας πρὸ Χριστοῦ.

Τὸ ὑποκείμενον· δυσαρεστούμενον, ἀποστρεφόμενον καὶ ἀδιαφοροῦν πρὸς τὸν ἀντικειμενικὸν κόσμον συνεκεντρώθη εἰς ἑαυτό. Εἰς μάτην ἐπεζήτει στήριγμα ἐν τῇ διαλύσει πασῶν τῶν βιοτικῶν σχέσεων, ἐν τῇ συγχύσει πασῶν τῶν ἰδεῶν· οὐδὲν σημεῖον στερεὸν εὔρισκεν· ὁ δισταγμὸς εἰς πᾶν ὅτι ἄλλοτε εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον ἴσχυεν ὡς ἀληθές καὶ ἀγαθόν, παρήγαγεν ἀντὶ τῆς ὑποτιθεμένης ψυχικῆς γαλήνης τὸ ἀντίθετον, ἐπεκράτει ἤδη ἢ μετὰ πόθου ἔφρασε καὶ ὁρμὴ πρὸς τι ἀπολύτως βέβαιον. Ὁ ἄνθρωπος ἀπωθούμενος τὴν πραγματικότητα, ἀδυνατῶν νὰ ἐμμένῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν θρησκευτικὴν πίστιν, καὶ δυσπιστῶν εἰς τὰς ἀντιφασκούσας τῶν φιλοσόφων δοξασίας, ἐπόθει τὴν ὑπεράνω τοῦ πεπερασμένου κόσμου ἀνύψωσιν, καὶ ἐδίψα τὴν καθαρὰν καὶ ἀπενδοίαστον ἀλήθειαν· ὅθεν τὸ ἰδανικὸν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κα-

τέστη ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τοῦ πεπερασμένου διὰ τῆς εἰς τὸ ἀπόλυτον ἀνυψώσεως, ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ πάσης ἀβεβαιότητος διὰ τῆς μετὰ τοῦ ἀπολύτου ἀμέσου συνενώσεως. Καὶ αὕτη δὲ ἡ φιλοσοφία ὤφειλε νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ὁρμὴν ταύτην καὶ νὰ γένη θρησκευτικὴ· αἱ φιλοσοφίαι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἔχουσιν ἅπασαι ὑπερβατικόν τινα χαρακτῆρα μυστικισμοῦ. Ἐπιδιώκουσιν οὐχὶ τὴν φαινομενικὴν πραγματικότητα, ἀλλὰ τὸ ἐπέκεινα θεῖον, τὸ ὑπερκόσμιον, καὶ ἡ ὁδὸς δι' ἧς τὸ ἐπιζητοῦσι, δὲν εἶναι ἡ τῆς διανοίας, ἀλλ' ἡ τῆς ἀμέσου θέας, τῆς ἐκστάσεως εἰς τὸ μυστήριον τοῦ θείου κόσμου· καὶ μετὰ ταύτης τῆς μυστικῆς τάσεως συνάπτεται πολλαπλῇ δεισιδαιμονία, προσκόλλησις εἰς μαγικὰς τέχνας (θεουργίαν), πίστις εἰς θαύματα, δαίμονας καὶ θείας ἐμφανείας. Ἡ ἀνάμιξις τῆς Ἑλληνικῆς καὶ ἀνατολικῆς φιλοσοφίας ἧτις κυρίως ἐτελέσθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐκεῖ παρήγαγε τὴν ἀλεξανδρινὴν θρησκευτικὴν φιλοσοφίαν, προήγαγε τὸ πνεῦμα τοῦτο τῆς ἐποχῆς. Ἐπῆλθε συγχώνεσις τις ἁπασῶν τῶν θρησκειῶν καὶ τῶν φιλοσοφημάτων· διὰ τοῦ μέσου τούτου ἐφαντάζοντο ὅτι ἐμελλον νὰ συναθροισθῶσι τὰ διεσκεδασμένα ἴχνη τῆς ἀληθείας, νὰ καθαρῶσθῃ ἡ θρησκευτικὴ πίστις ἀπὸ ἐθνικῆς ἀποκλειστικότητος καὶ παρεισφρησάσας διαφθοράς, καὶ νὰ θεμελιωθῇ τοιαύτη τις φιλοσοφία, ἧτις νὰ ᾖναι σύναμα καὶ καθολικὴ θρησκεία. Ἄπασαι δὲ αὗται αἱ ἀποπειραι καὶ δοξασίαι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχον ὡς κέντρον τὸν Νεοπλατωνισμόν, ὅστις ἀπέναντι τοῦ ἤδη κραταιωθέντος χριστιανισμοῦ, προέβη εἰς τὸ τελευταῖον ἀπεγνωσμένον μέτρον νὰ ἐξηγήσῃ ἀποχρώντως καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ θρησκευτικοφιλοσοφικῶς τὸ τοῦ πολυθεϊσμοῦ σύστημα διὰ τῆς ἐπαναστροφῆς εἰς τὸν πλατωνικὸν ἰδεαϊσμόν. Ὁ Νεοπλατωνισμὸς εἶναι τὸ πέρασ τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, ἐφ' ὅσον ἐπὶ τῆς πλατωνικῆς βάσεως ἐμπεριλαμβάνει εἰς ἓν ὅλον ἁπάσας τὰς προγενεστέραις φιλοσοφικὰς ἀποπείρας καὶ κυρίως συνδέει πρὸ ἀλλήλας τὰς ἀντιθέτους διευθύνσεις τῶν δύο τελευταίων περιόδων. Μετὰ μὲν τῶν συστημάτων τῆς τρίτης περιόδου λαμβάνει ὡς ἀφετηρίαν τὴν ὑποκειμενικότητα, μετὰ δὲ τῶν τῆς δευτέρας ἀποπειρᾶται ἐκ τινος ἰδανικῆς ἀρχῆς τῶν ὄντων νὰ παραγάγῃ σύστημα ἀντικειμενικῆς φιλοσοφίας. Εἶναι ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ τελευταία οὐχὶ ἀναξία προσπάθεια τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος.

Θεμελιωτῆς τοῦ Νεοπλατωνισμοῦ εἶναι Ἀμμώνιος ὁ Σάκκας, ὅστις περὶ τὸ διακοσιοστὸν ἔτος μ. Χ. ἤνοιξεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ φιλοσοφικὴν Σχολήν, ἧτις ἐκλήθη Νεοπλατωνικὴ, διότι οἱ Νεοπλατωνικοὶ ᾔσαν τὸ πρῶτον ἀπλῶς μαθηταὶ καὶ ἐρμηνευταὶ τοῦ Πλάτωνος, καὶ πραγματικῶς τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἰδεῶν των ἐξ αὐτοῦ ἠρύσθησαν, εἰ καὶ ἀνέμιξαν πολλὰ στοιχεῖα ἀριστοτελικὰ καὶ στωϊκὰ. Ἀλλ' οὐδὲν σύγγραμμα τοῦ Ἀμμωνίου σώζεται καὶ περὶ τῆς φιλοσοφίας του οὐδεμίαν εἰδησίαν ἔφθασεν εἰς ἡμᾶς.

Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων μαθητῶν τοῦ Ἀμμωνίου ἐχρημάτισαν καὶ πολλοὶ εἰς ἄλλας ἐπιστήμας διαπρέψαντες, οἷοι ὁ Λογγίνος καὶ ὁ Ὠριγένης. Ὁ κατ' ἐξοχὴν ὁμῶς διάσημος μαθητὴς αὐτοῦ καθὼ φιλόσοφος εἶναι ὁ Πλωτῖνος, ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ ὁποίου γνωρίζομεν μάλιστα τὴν Νεοπλατωνικὴν φιλοσοφίαν. Τὸ ὄλον σύστημα τῆς φιλοσοφίας ταύτης εἰς αὐτὸν κυρίως ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ἀποδίδεται.

Ἐπειδὴ οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἀμμωνίου κατ' αἴτησιν τοῦ διδασκάλου τῶν ὑπεσχέθησαν νὰ μὴ καταθέσωσιν ἐν συγγράμμασι τὴν φιλοσοφίαν τοῦ (Πορφ. Βίος Πλωτ.) διὰ τοῦτο καὶ ὁ Πλωτῖνος συνέγραψε μόλις ὄψι, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὰ συγγράμματά του ἐξεδόθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπὸ τοῦ Πορφυρίου, ἐνός τῶν μαθητῶν του, τοῦ συγγράψαντος καὶ τὴν βιογραφίαν του. Τὸ παράδοξον εἶναι ὅτι ἡ ἀκριβὴς ἀφήγησις τῶν τοῦ βίου εἶναι ἀναμειγμένη μετὰ πολλῶν θαυμάτων· διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἤκμαζον τὰ θαύματα.

Ὁ Πλωτῖνος εἶναι Αἰγύπτιος γεννηθεὶς περὶ τὸ 205 μ. Χ. καὶ ἀποθανὼν περὶ τὸ 270. Ἀφοῦ ἐπεσκέφθη διαφόρους διδασκάλους τῆς φιλοσοφίας κατέστη μελαγχολικὸς καὶ σύννους· μεταβάς δὲ ἐπὶ τέλους εἰκοσιοκταετῆς τὴν ἡλικίαν πρὸς τὸν Ἀμμώνιον ἤκουσε τὰ μαθήματά του ἐπὶ ἑνδεκαετίαν. Ἐπειδὴ δὲ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἤδοντο πολλὰ περὶ τῆς ἰνδικῆς καὶ βραχμανικῆς σοφίας, ὁ Πλωτῖνος μετέβη τότε μετὰ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Περσίαν· ἀλλ' ἀποτυχούσης τῆς στρατείας ὁ Πλωτῖνος μόλις διεσώθη ἄπρακτος (Πορφ. Β. Πλ.). Τεσσαρακονταετῆς τὴν ἡλικίαν ἐλθὼν εἰς Ῥώμην διέτριψεν ἑνταῦθα 26 ἔτη μέχρι τοῦ θανάτου του (ὁ αὐτὸς αὐτόθι)· ἐνθα διδάσκων ἀπέλαυε μεγάλης ὑπολήψεως συρρευσάντων πρὸς αὐτὸν πλείστον μαθητῶν οἷτινες τὸν ἐτίμων ὡς ὄν ὑπερανθρώπινον. Ἀλλὰ πρὸς διάδοσιν τῆς διδασκαλίας του συνέτεινε τὰ μέγιστα ὁ Πορφύριος (γεννηθεὶς κατὰ τὸ 233 μ. Χ. καὶ ἀποθανὼν τὸ 304), ὅστις ὡσαύτως ἔζη ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐδίδασκε, καὶ διὰ τῆς ζωῆς καὶ ἐπιτυχοῦς ἀπαγγελίας του ἐφείλκυσε πολλοὺς συνεταίρους εἰς τὸν Νεοπλατωνισμόν.

Τὰ συγγράμματα τοῦ Πλωτίνου συνετάχθησαν κυρίως ὡς ἀπαντήσεις εἰς ζητήματα ὑπὸ τῶν ἀκροατῶν του προτεινόμενα. Ἐκαλοῦντο δὲ ἑννεάδες, ὧν ἕξ σώζονται· ἐκάστης δὲ αὐτῶν περιεχούσης ἑννεὰ διακεκριμένας πραγματείας, ὑπάρχουσι συλλήθδην πεντήκοντα τέσσαρες πραγματεῖαι διαιρούμεναι εἰς πολλὰ κεφάλαια. Τὰ βιβλία ὁμῶς ταῦτα δὲν ἀπαρτίζουσιν ὄλον τι συνεχές, ἀλλ' εἰς ἕκαστον βιβλίον ὁ Πλωτῖνος φιλοσοφικῶς πραγματεύεται διάφορα ἀντικείμενα. Ἡ πρώτη ἑννεὰς εἶναι κυρίως ἠθικὴ 1) βιβλίον τί εἶναι τὸ ζῶον, τί ὁ ἄνθρωπος· 2) περὶ τῶν ἀρετῶν· 3) περὶ τῆς διαλεκτικῆς· 4) περὶ εὐδαιμονίας· 5) ἂν ἡ εὐδαιμονία συνίσταται ἐν παρατάσει χρόνου· 6) περὶ

τοῦ καλοῦ· 7) περὶ τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν· 8) πόθεν τὸ κακόν· 9) περὶ τῆς μετὰ λόγου ἐξόδου ἐκ τῆς ζωῆς. Ἄλλα δὲ βιβλία εἶναι μεταφυσικά. Ὁ Πορφύριος λέγει ὅτι ὁ Πλωτῖνος πενηκονταετῆς τὴν ἡλικίαν εἶχε συγγράψει εἴκοσι καὶ ἓν βιβλία, πρὶν ἢ φοιτήσῃ πρὸς αὐτόν· εἴκοσι τέσσαρα κατὰ τὰ ἐφεξῆς πέντε ἔτη, ἐν οἷς ὁ Πορφύριος ἐμαθήτευσε παρ' αὐτῷ. Ἐνῶ δὲ ὁ Πορφύριος ἀπῆν εἰς Σικελίαν, συνέγραψε προσέτι ἄλλα ἐννέα κατὰ τὰ τελευτεῖα ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου του.

ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΝΕΟΠΛΑΤΩΝΙΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΛΩΤΙΝΟΝ

Μετὰ τῆς παρακμῆς τῶν ἀρχαιοτέρων φιλοσοφικῶν σχολῶν καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ σκεπτικισμοῦ βαθμηδὸν ἐξηγέρθη δυσπιστία τις ἢ μάλλον ἀπόγνωσις κατὰ παντός διαλεκτικοῦ φιλοσοφήματος. Ὅθεν τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς προσεπάθει ἤδη διὰ τῆς ὑπερπηδῆσεως πάσης διαλεκτικῆς ἀποδείξεως ὅπως καταλάβῃ τὸ ἀπόλυτον διάτινος ἀμέσου ἐσωτερικῆς θεάς, ἣτις ὄφειλεν ἀπολύτως νὰ ἐκμηδενίσῃ πᾶσαν διάστασιν καὶ χωρισμὸν μεταξὺ τοῦ ἀνθρωπίνου καὶ τοῦ θείου. Τὸ ἀκρότατον, λέγει ὁ Πλωτῖνος, δὲν δύναται τις ν' ἀντιληφθῆ μῆτε διὰ τῶν αἰσθητηρίων, διότι πᾶν ἐξωτερικὸν καὶ σωματικὸν εἶναι σκιά ἀνούσιος, καὶ ἡ αἴσθησις ὄνειρον· μῆτε διὰ τῆς σκεπτομένης ἢ ἀποδεικνυούσης διανοίας (λογισμοῦ διανοίας), διότι αὕτη συνδέεται στενῶτατα μετὰ αἰσθητικῆς ἀντιλήψεως, καὶ δὲν φέρει ἐπέκεινα τοῦ αἰσθητικοῦ καὶ τοῦ ἐν χρόνῳ· μὴδὲ τέλος πάντων διὰ τῆς ἐκ τῶν προτέρων ἐνεργείας τοῦ λόγου (τῆς νοήσεως), διότι καὶ ἐν ταύτῃ ὑπάρχει δυῖσμός, διάστασις μεταξὺ τοῦ διανοουμένου καὶ τοῦ νοητοῦ, τὸ ὑποκείμενον ἔχει εἰσέτι τὸ ἀντικείμενον ἐκτὸς αὐτοῦ· ἀλλὰ μόνον διάτινος ἀμέσου συναφείας τῆς ψυχῆς μετὰ τοῦ θείου, ἐνθα παύει πᾶσα διάκρισις τῆς θείας καὶ ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, διάτινος θεάς (θεᾶσθαι) τοῦ ὑπεραισθητικοῦ τελεῖται ἡ μετ' αὐτοῦ ἐνωσις. Ἐν ταύτῃ τῇ θεᾷ παύουσιν ἅπασαι αἱ ἐννοιαὶ· ὁ προσδιορισμὸς τῆς διανοίας καὶ ἡ διαύγεια τῆς αὐτοσυνειδησίας ἐξαφανίζονται εἰς κατάστασιν μυστικῆς ἐκστάσεως ἐνθουσιασμοῦ· ἡ ψυχὴ ἀπόλλυσι τὴν αὐτοσυνειδησίαν τῆς ἐνούμενης μετὰ τοῦ ἀρχικοῦ ἐνός. Ἄλλ' ἡ τοιαύτη κατάστασις ἐν τῇ γῆϊνῃ ἡμῶν ὑπάρξει ἐπὶ βραχὺ τι μόνον δύναται νὰ διαρκέσῃ. Ὁ Πλωτῖνος ὅμως διηγεῖται ὅτι πολλάκις ἐπειράθη ἐν ἑαυτῷ τὴν θεάν ταύτην τοῦ θείου καὶ τὴν πλήρη μετ' αὐτοῦ ἐνωσιν (Ἐνν. VI, 8, 1).

Ἴνα δὲ ἡ συνείδησις ἦ βεβαία ὅτι θεωμένη τὸ θεῖον ἔψαυσε πραγματικῶς τὸ ὕψιστον, τὸ ἀπόλυτον, ἀνάγκη ἐκ τούτου τοῦ θείου ν' ἀφαιρέσθῃ πᾶς προσδιορισμός, δι' οὗ δύναται αὐτῆς νὰ περατωθῇ.

Καθώς υποκειμενικῶς τὸ πρῶτον καὶ ὑψιστον εἶναι ὄχι ὁ νοῦς ἢ ἡ διάνοια, ἀλλὰ τὸ ὑπεράνω τῆς διανοίας ἰστάμενον, οὕτω καὶ ἀντικειμενικῶς ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ τῆς πραγματικότητος εἶναι τὸ ἀπολύτως ἀπλοῦν, ὄχι ὄν τι διαιρετὸν καὶ διαλυόμενον εἰς στοιχεῖα, ἀλλ' ἐξ οὗ ἐκπηγάζει πᾶσα διάκρισις, ἐνῶ αὐτὸ ὑψοῦται ὑπεράνω πάσης διακρίσεως. Ἐὰν ὅθεν τὸ ἀπόλυτον εἶναι ἀπλοῦν δὲν δύναται νὰ νοηθῆ καὶ νὰ ὀρισθῆ διὰ λέξεων· εἶναι ὑπερβατικὸν (ἐπέκεινα πάντων) ἀκατάληπτον, ἐπομένως δὲ καὶ ἀνέκφραστον (ὄνομα αὐτῷ οὐ προσήκει), μόνον δὲ ἀρνητικούς προσδιορισμούς δύναται τις ν' ἀποδώσῃ εἰς αὐτό. Π. χ. εἶναι ἀπειρον, οὐ πεπερασμένον, ἄμορφον, ἀνείδεον, ὑπέρτερον πάσης μορφῆς καὶ ποιότητος. Ὅθεν ὁ Πλωτῖνος ἀπαρνεῖται αὐτῷ νόησιν, βούλησιν καὶ ἐνέργειαν· τὴν μὲν νόησιν, διότι ὁ διανοούμενος προσδεῖται ἀντικειμένου ὅπως διανοῆται· τὴν δὲ βούλησιν καὶ τὴν ἐνέργειαν, διότι αὐταὶ εἶναι τάσις πρὸς τι ἐκτὸς τοῦ υποκειμένου κείμενον ἀγαθόν· ἐνῶ τὸ ἀρχικὸν ὄν ἀνάγκη νὰ θεωρηθῆται ὡς τι ἀνευδές καὶ αὐταρκες. Μάλιστα δὲ ὁ Πλωτῖνος ἀπαρνεῖται εἰς τὸ ἀρχικὸν ὄν καὶ ζῶην καὶ ὑπαρξιν· διότι πᾶν ὄν εἶναι προσδιωρισμένον, ἀπεναντίας δὲ ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ ἀνάγκη νὰ προηγῆται τοῦ προσδιωρισμένου ὄντος. Τρία δὲ μόνον θετικὰ κατηγορούμενα ἀπονέμει ὁ Πλωτῖνος εἰς τὸ ἀρχικὸν ὄν· ἀποκαλεῖ αὐτὸ τὸ πρῶτον, τὸ ἐν, τὸ ἀγαθόν. Ἀλλ' ὁμολογεῖ ὅτι τὸ κατηγορούμενον ἐν δὲν εἶναι θετικῶς οὐσιώδης προσδιορισμὸς τοῦ ἀπολύτου, ἀλλ' ὅτι μόνον ἔχει τὴν ἀρνητικὴν σημασίαν τῆς ἀπ' αὐτοῦ ἀποκλείσεως τῶν πολλῶν. Ὡσαύτως δὲ ἔχει τὸ πρᾶγμα καὶ περὶ τοῦ κατηγορουμένου ἀγαθοῦ· οὐδὲ τοῦτο εἶναι οὐσιώδης προσδιορισμὸς τοῦ ἀπολύτου, διότι ὁ Πλωτῖνος ῥητῶς λέγει, ὅτι τὸ ἀπόλυτον δὲν εἶναι καθ' ἑαυτὸ ἀγαθόν, ἀλλὰ σχετικῶς πρὸς τὸν κόσμον, ἐφ' ὅσον χορηγεῖ εἰς αὐτὸν (ὡς ἡ πλατωνικὴ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ) ὑπαρξιν καὶ ὑπόστασιν (Ἐνν. VI, 7, 41. Οὐ τοίνυν οὐδ' ἀγαθὸν αὐτῷ, ἀλλὰ τοῖς ἄλλοις· ταῦτα γὰρ δεῖται αὐτοῦ, αὐτὸ δ' οὐκ ἂν δέοιτο αὐτοῦ). Ὅθεν αἱ δύο αὐταὶ ἐννοιαὶ οὐδεμίαν πραγματικὴν γνῶσιν τοῦ ἀπείρου ὄντος παρέχουσι· δὲν δύναται τις θετικῶς νὰ εἴπῃ περὶ αὐτοῦ τί εἶναι καθ' ἑαυτό, ἀλλὰ τί εἶναι σχετικῶς πρὸς τὸν γενόμενον κόσμον· κατὰ τὴν σχέσιν ταύτην εἶναι ἀπόλυτος αἰτιότης, αἴτιον τῶν πάντων ἢ πρώτη δύναμις.

Ἐφ' ὅσον δὲ τὸ ἀρχικὸν ὄν εἶναι ἀπόλυτος ἰσχύς καὶ δύναμις ἐνεργεῖ δημιουργικῶς καὶ παράγει ἄλλο τι. Πᾶν τὸ ὑπάρχον εἶναι προϊὸν ταύτης τῆς δημιουργικῆς ἐξωτερικεύσεως τοῦ ἀρχικοῦ ὄντος. Πῶς ὁμῶς ὁ Πλωτῖνος ἐθεώρησε τὴν ἐξωτερικεύσιν ταύτην τοῦ Θεοῦ, καὶ πῶς συνῆψε ταύτην μετὰ τῆς προηγηθείσης ἀποκλείσεως πάσης ἐνεργείας ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐννοίας, περὶ τούτου ἐξεφράσθη ἀπλῶς δι' εἰκόνων. Τὸ ἀρχικὸν ὄν, λέγει, δυνάμει τῆς πλησιονῆς του οἰονεῖ ὑπερεξε-

χειλίσεν· ὡς πηγὴ τις δίδει γένεσιν εἰς ποταμούς· χωρὶς γὰρ ἐξαντλή-
ται εἰς ταύτην τὴν ἐκροήν, οὕτω καὶ τὸ ἀρχικὸν ὄν παρήγαγε τὰ
ὄντα ἄνευ ἐλαττώσεως ἢ ἀλλοιώσεως τῆς οὐσίας του. Τὸ θεῖον εἶναι
τρόπον τινὰ ἥλιος, ὅστις ἐκχέει τὰς ἀκτῖνάς του ἐπὶ τοῦ παντός.
Ὅτι δὲ ὁ Πλωτῖνος μεταχειρίζεται τὴν εἰκονικὴν ταύτην ἔκφρασιν,
τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι οὐδεμίαν ἠδύνατο γὰρ παράσχη φιλοσο-
φικὴν ἔννοιαν περὶ τοῦ τρόπου τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως, διότι τοιαύ-
την δὲν ἦτο δυνατόν γὰρ παράσχη ὁρμώμενος ἐκ τῆς ἀφηρημένης τοῦ
Θεοῦ ἰδέας· οὐδὲ δύναται γὰρ θεωρηθῆ κυρίως ὁ κόσμος, κατὰ τὴν δι-
δασκαλίαν τοῦ Πλωτῖνου, ὡς ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐκπόρευσις. Ὁ Πλωτῖνος
ῤητῶς ἀντιτάσσεται εἰς ταύτην τὴν δοξασίαν καίτοι πολλάκις ὑπο-
κειμένην ὡς βάσιν εἰς τὰς εἰκόνας καὶ παρομοιώσεις του, ἧτις ἄλλως
εἶναι καὶ ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ διατυπωθεῖσαν περὶ τοῦ
Θεοῦ ἔννοιαν, διότι κατὰ πᾶσαν ἐκπόρευσιν τὸ ἐκπορευθὲν μεταδίδωσι
μέρος τι τῆς οὐσίας του εἰς τὸ ἐκπορευόμενον, ἐνῶ κατὰ τὸν Πλω-
τῖνον εἰς τὴν γένεσιν τοῦ παντός τοιαύτη μετάδοσις τῆς θείας οὐ-
σίας δὲν δύναται γὰρ ἐτελέσθαι, διότι αὐτὸς θεωρεῖ τὸ ἀρχικὸν ὄν ὡς
ἀπολύτως ἐν ἑαυτῷ ἐγκλειστον καὶ κεχωρισμένον παντός πεπερασμέ-
νου. Πρεσβεύει ὅθεν ὅτι τὸ παραχθὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ πρῶτον
ἢ τὸ ἀρχικὸν ὄν οὐχὶ ὡς τὸ μέρος πρὸς τὸ ὅλον, ἀλλ' ὡς τὸ ἀποτέ-
λεσμα πρὸς τὴν αἰτίαν· ὅτι τὸ πᾶν δὲν ἐλήφθη ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ ἀρ-
χικοῦ ὄντος, ἀλλ' ὅτι ἐξῆλθε διὰ τῆς ποιητικῆς αὐτοῦ δυνάμεως.
Ἄλλὰ καὶ ἡ αἰτιότης αὕτη τοῦ ἀρχικοῦ ὄντος εἶναι ἀσυμβίβαστος
πρὸς τὴν Πλωτῖνειον ἔννοιαν τούτου τοῦ ἀρχικοῦ ὄντος· διότι διὰ τὴν
αἰτίαν εἶναι χρεῖα καὶ ἀνάγκη γὰρ ἐνεργῆ, ἐνῶ τὸ ἀρχικὸν ὄν τοῦ
Πλωτῖνου εἶναι ἀπολύτως αὐτάρκες καὶ μηδενὸς ἑτέρου προσδεόμενον.

Τὸ ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ ὄντος πρῶτον γεννώμενον εἶναι μεταξὺ τῶν ἄλ-
λων ὄντων τὸ ἐγγύτατα αὐτῷ παριστάμενον, ἀλλ' ὅμως εἶναι ἀτελέ-
στερον τοῦ πρώτου· διότι ἡ αἰτία εἶναι αἰείποτε καὶ ἀναγκαίως τε-
λειότερα καὶ ἰσχυροτέρα ἢ τὸ ὑπ' αὐτῆς ἀποτελούμενον. Αὕτη ὅμως
ἡ πρόοδος ἀπὸ τοῦ τελειότερου ἐπὶ τὸ ἀτελέστερον ἀπαντᾶται καὶ
πορρωτέρω, μέχρι τῶν ἐσχάτων εἰδῶν τῆς ὑπάρξεως· ὅσῳ μᾶλλον ἀ-
πέχει τι ἀπὸ τῆς πρώτης αἰτίας, καὶ χωρίζεται ἀπ' αὐτοῦ δι' ἄλλων
δικμέσων αἰτιῶν, τοσοῦτον ἀτελέστερον εἶναι. Τὸ ἄθροισμα ἐπομέ-
νως τῶν ὄντων ἀπαρτίζει κατιοῦσαν κλίμακα, ἧς μόναι αἱ ἀνώταται
βαθμίδες ἔχουσιν ἐγγυτέραν συγγένειαν μετὰ τοῦ ἀρχικοῦ ὄντος.
Ἴδου ὅθεν πῶς θεωρεῖ ὁ Πλωτῖνος τὴν κλίμακα ταύτην, καθ' ἣν τὰ
ὄντα παρήχθησαν. Τὸ πρῶτον ἔκγονον τοῦ ἀρχικοῦ ὄντος εἶναι ὁ
νοῦς, ἡ διάνοια, ἔχουσα μὲν ἐν ἑαυτῇ ἔτι ἐγγύτερον τὴν ἀπλότητα
τοῦ ἐνὸς διὰ τῆς πνευματικῆς οὐσίας της, ἀλλὰ καὶ διάκρισιν καὶ
ἀντίθεσιν (νοῦν καὶ νοητόν), ζῶν καὶ κίνησιν (διανοητικὴν ἐνέργειαν).
Ἡ ὑπερτάτη αὕτη διάνοια τοῦ Πλωτῖνου εἶναι ὁ ἀριστοτελικὸς νοῦς

καταβιβασθεῖς μόνον ἀπὸ τῆς πρώτης εἰς τὴν δευτέραν θέσιν. Τὸ ὑπὸ τοῦ νοῦ παραχθέν ἐμπεριεχόμενον τῆς νοήσεώς του εἶναι αἱ ἰδέαι, τὰ (Πλατωνικὰ) ἀρχέτυπα πάσης συγκεκριμένης ὑπάρξεως. Ὁ νοῦς ὑπὸ ταύτην τὴν ἔποψιν εἶναι ὁ νοητὸς κόσμος, ἐνθα αἱ ἰδέαι αὐταὶ εἰσέτι ὑφίστανται συνειλημμέναι εἰς ἐνότητα· αὐτὸς εἶναι ὁ δημιουργὸς τῆς ἰδανικῆς πληθύος τῶν εἰδῶν, ὡς ἐν γένει τὸ ἐν εἶναι δημιουργὸς τῶν ὄντων. Ἐκ τοῦ νοῦ παράγεται διὰ τῆς δημιουργικῆς αὐτοῦ δυνάμεως, ἣν ἔχει παρὰ τοῦ ἐνός, ἡ ἀρχὴ τῆς πραγματικῆς ζωῆς, ἡ ψυχὴ, καὶ μάλιστα κατὰ πρῶτον ἡ καθολικὴ ἢ ἡ ψυχὴ τοῦ κόσμου, ἥτις ὁμῶς κατόπιν περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ καὶ τὰς ὑπ' αὐτῆς γεννηθείσας ἀτομικὰς ψυχάς. Ἡ ψυχὴ εἶναι τὸ μεθόριον τοῦ νοητοῦ κόσμου, συγκοινωνεῖ εἰσέτι μετὰ τοῦ νοῦ ὅστις μεταδίδει αὐτῇ τὴν νόησιν του, θεωμένη οὐχ ἥττον τὰς ἰδέας τῶν πολλῶν ὄντων ἢ τὸ ἀρχικὸν ἐν· ἀλλ' αὐτὴ ἐπεκτείνεται ἤδη καὶ εἰς τὸν αἰσθητικὸν κόσμον. Διότι ἡ ψυχὴ συνδέεται μετὰ τοῦ ἐσχάτου, ἀτελεστάτου καὶ ἐπομένως τὴν σειράν τῶν ὑπαρχόντων συγκλείοντος στοιχείου, μετὰ τῆς ὕλης, ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῆς ὕλης ὅπως διαπλάση καὶ διαμορφώσῃ αὐτὴν κατὰ τὰ ἰδανικὰ ἀρχέτυπα τοῦ νοητοῦ κόσμου καὶ ὅπως μεταδώσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἰδίαν τῆς ζωῆν. Διὰ τῆς συνδέσεως ταύτης τῆς ψυχῆς μετὰ τῆς ὕλης γεννᾶται ὁ ὄρατος κόσμος, τὸ ὁμοίωμα τοῦ νοητοῦ κόσμου ὅπερ διὰ μὲν τὴν τάξιν καὶ τὴν τῶν εἰδῶν ποικιλίαν εἶναι πάντοτε καλόν, οὐχὶ ὁμῶς ὄντως πραγματικόν, ἀλλ' ἀενάως ῥέον καὶ ἀλλοιούμενον· διότι ἡ ὕλη, ἐξ ἧς ὁ ὄρατος κόσμος σχηματίζεται, δὲν εἶναι τι πραγματικόν· εἶναι ἀπλοῦν φαινόμενον, ἀπλῆ ἐνδεχομένη ὑπαρξίς, εἶναι οὐχ ἥττον ἄμορφος ἢ ἐπιδεκτικὴ μορφῆς. Ἡ θεωρία αὕτη περὶ τῆς ὕλης ὡς μὴ ὄντος εἶναι πλατωνικὴ· ἀλλὰ κατὰ τοῦτο ὁ Πλωτῖνος ὑπερακοντίζει τὸν Πλάτωνα, ὅτι θεωρεῖ τὴν ὕλην ὀριστικῶς ὡς τὸ πρῶτον κακόν, ὡς τὴν βάσιν πάσης ἀτελείας καὶ φαυλότητος ἐν τῷ αἰσθητικῷ κόσμῳ· ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἐν τῇ ψυχῇ, ἥτις καίτοι καθ' ἑαυτὴν θεία καὶ ἀγαθὴ, μόνον διὰ τῆς ἐπαφῆς τῆς μετὰ τῆς ὕλης ἐνδέχεται νὰ περιπέσῃ εἰς τὸ φαῦλον καὶ τὸ κακόν.

Ἡ πρακτικὴ δὲ συνέπεια τῆς διδασκαλίας ταύτης, ἥτις θέτει τὴν πλατωνικὴν δυάδα ὡς τὸν μοναδικὸν κανόνα, εἶναι ἡ ἀποχώρισις τοῦ πνεύματος ἀπὸ τοῦ ὑποδεεστέρου αἰσθητικοῦ κόσμου. Ὡς ἡ παγκόσμιος ψυχὴ, οὕτω καὶ αἱ ἀτομικαὶ ψυχὰς ἴστανται μεταξὺ τῆς ὑπεραισθητικῆς καὶ τῆς αἰσθητικῆς σφαίρας τῆς ὑπάρξεως. Ἐκ τοῦ νοητοῦ κόσμου, ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἐστίας, ἐνθα ἐνδιέτριβον πρὶν ἢ ἐμπέσωσιν εἰς τὴν πεπερασμένην ζωὴν, καταβιβασθεῖσαι εἰσῆλθον εἰς τὸ αἰσθητικόν, ὅπως διαπλάσωσι τοῦτο καὶ ζωογονήσωσιν. Αὕτη δὲ ἡ ἐν τῷ σωματικῷ κόσμῳ ἐξοδὸς καθίσταται τὸ αἷτιον, ὅπως ἡ ψυχὴ ἐπιλανθανομένη τῆς οὐρανίας καταγωγῆς τῆς πρόσκολλᾶται

εἰς τὸ ὑλικόν, καὶ τρέχη κίνδυνον νὰ στερηθῇ διὰ παντός τοῦ συνδέσμου τῆς μετὰ τοῦ θεοῦ κόσμου, τῆς ἀγνείας, ἰσχύος καὶ εὐδαιμονίας τῆς. Ὁ προορισμὸς ὅθεν τοῦ ἀνθρώπου συνίσταται νὰ ἐνατενίζῃ πάλιν εἰς τὴν ἀληθῆ διαμονὴν ταυ, ν' ἀπαλλάττῃ τὴν ψυχὴν του ἀπὸ παντός πράγματος ἄλλοτρίου τῆς ἀληθοῦς οὐσίας του, καὶ νὰ λύῃ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὰ σωματικὰ δεσμὰ του. Ἡ κάθαρσις αὕτη ἀπὸ τοῦ αἰσθητικοῦ, ἀπὸ τῆς ζωικῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως, εἶναι ἡ ἀληθῆς ἀρετὴ, καὶ τὸ κύριον καὶ οὐσιῶδες εἶναι ἡ ἀποχὴ ἀπὸ παντός πράγματος δυναμένου νὰ δεσμεύσῃ τὴν ψυχὴν εἰς τὴν αἰσθητικότητα καὶ εἰς τὸ σῶμα. Διὰ τοιαύτης ἀνυψώσεως ὑπεράνω τοῦ αἰσθητικοῦ, διὰ τῆς τάσεως πρὸς καθαρὰν πνευματικὴν ὑπαρξίν, ἡ ψυχὴ καθίσταται ἀείποτε ἰκανωτέρα ὅπως ἀναμιμνήσκηται τῆς νοερᾶς αὐτῆς φύσεως, ἀναπτρωθῇ πρὸς τὴν οὐρανίαν διαμονὴν τῆς καὶ τὴν ἀναπόσπαστον σύνδεσιν τῆς μετὰ τοῦ νοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἀρχικοῦ ἐνός. Ὅθεν μετὰ τὸν σωματικὸν θάνατον ἐπιτυχῶς χάνει τὴν πραγματικὴν ἐπάνοδον εἰς τὸν ἄνω κόσμον, καὶ ὅσῳ μᾶλλον ἀποχωρίζεται τοῦ ἀτομικοῦ καὶ τοῦ αἰσθητικοῦ καὶ ἐπαναστρέφει εἰς ἑαυτήν, τοσοῦτῳ τάχιον καταντᾷ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐπιγεῖῳ ζωῇ εἰς τὴν θέαν τῆς ἀρχικῆς βάσεως, τοῦ πρώτου ἐνός, ἐπομένως δὲ εἰς τὴν ἀφατον μακαριότητα.

ΠΟΡΦΥΡΙΟΣ ΚΑΙ ΙΑΜΒΛΙΧΟΣ

Διάσημοι μαθηταὶ τοῦ Πλωτίνου εἰσὶν ὁ Πορφύριος καὶ ὁ Ἰάμβλιχος· ὁ μὲν Σύριος ὢν, ἀπέθανε κατὰ τὸ 304 μ. Χ. ὁ δὲ καὶ αὐτὸς Σύριος, κατὰ τὸ 333. Τοῦ Πορφυρίου ἔχομεν ἐκτὸς ἄλλων συγγραμμάτων καὶ εἰσαγωγὴν εἰς τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους Ὀργανον περὶ τῶν γενῶν, τῶν εἰδῶν, τῶν κρίσεων, ἐνθα ἡ λογικὴ αὐτοῦ ἐκτίθεται κατὰ τὰ κύρια μέρη τῆς. Αἱ περὶ τὴν λογικὴν ἀσχολίαι του ἀποδεικνύουσιν, ὅτι εἰς τοὺς Νεοπλατωνικοὺς εἰσήχθη μᾶλλον ὠρισμένη διάνοια. Ὅθεν παρὰ τοῖς Νεοπλατωνικοῖς παρίσταται τὸ περίεργον τοῦτο θέαμα, ὅτι ἡ τυπικὴ λογικὴ, ἡ ὅλως ἐμπειρικὴ πραγματεία τῶν ἐπιστημῶν ἀπαντᾶται συνηνωμένη μετὰ τῆς καθαρᾶς θεωρίας καὶ ὡς πρὸς τὸ πρακτικὸν μετὰ τῆς πίστεως εἰς τὴν θεουργίαν, εἰς τὸ θαυμαστὸν καὶ τεράστιον. Εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Πορφυρίου συνταχθεῖσαν βιογραφίαν τοῦ Πλωτίνου, οὗτος περιγράφεται ὡς θαύματουργός.

Ὁ Ἰάμβλιχος μνημονεύεται ὡς βιογράφος τοῦ Πυθαγόρου διότι οἱ Νεοπλατωνικοὶ ἐπεζήτουν πολλὰ εἰς τὴν Πυθαγόρειον φιλοσοφίαν, μάλιστα δὲ ἀνεζώωσαν πάλιν τὴν θεωρίαν τῶν ἀριθμῶν. Ὁ Ἰάμβλιχος πάνυ ἐφημίζετο διὰ τὴν διδασκαλίαν του ἐπικληθεὶς θεῖος διδάσκαλος· ἀλλὰ τὰ φιλοσοφικά του συγγράμματα εἶναι ἐράνισμα μικρᾶς ἐμπεριέχοντα εἰδικότητος. Καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ συνταχθεῖσα

βιογραφία τοῦ Πυθαγόρου ὀλίγον τιμᾶ τὴν διάνοιάν του. Εἰς αὐτὸν ἐπικρατεῖ ἀντὶ τῆς διανοίας ἢ φαντασία, καὶ ἀντὶ τῆς θεωρίας ἢ μαγεία, οἰκίζομένου τοῦ νοητοῦ κόσμου ὑπὸ δαιμόνων καὶ ἀγγέλων κατὰ τινὰ ἱεραρχικὴν τάξιν. Τοῦτο δὲ ἐκαλεῖτο θεολογία. Τὸ περὶ μυστηρίων τῶν Αἰγυπτίων σύγγραμμα ἀμφιβάλλεται ἂν ἦναι τοῦ Ἰαμβλίχου.

ΠΡΟΚΛΟΣ

Ὁ Πρόκλος εἶναι μεταγενέστερος Νεοπλατωνικός. Ἐγεννήθη κατὰ τὸ 412 ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ 485. Τὸν βίον του περιέγραψεν ὁ Μαρίνος κατ' ἐκεῖνον τὸν τρόπον, καθ' ὃν καὶ οἱ προμνησθέντες. Κατὰ τὸν βιογράφον του οἱ γονεῖς αὐτοῦ κλητήγοντο ἐκ Λυκίας τῆς μικρᾶς Ἀσίας· ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἦσαν οἱ πατρῷοι θεοὶ ταύτης τῆς πόλεως, ὁ Πρόκλος ἐλάτρευεν αὐτούς εὐγνωμόνως καὶ αὐτοὶ οὗτοι ἐτίμησαν αὐτὸν διὰ τῆς προσωπικῆς ἐμφανείας των, ὡς π. χ. ὁ μὲν Ἀπόλλων ἀψάμενος τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ νοσοῦντος τὸν ἐθεράπευσεν, ἡ δὲ Ἀθηνᾶ τὸν προέτρεψε νὰ μεταβῇ εἰς Ἀθήνας. Ἐνταῦθα δὲ ἐσπούδασε πρῶτον τὴν ἀριστοτελικὴν, καὶ κατόπιν τὴν πλατωνικὴν φιλοσοφίαν. Μάλιστα δὲ τὸν ἐμυσταγώγησεν εἰς τὰ ἐνδότατα τῆς φιλοσοφίας ἡ θυγάτηρ Πλουτάρχου τοῦ πλατωνικοῦ, ἡ Ἀσκληπιγένεια, ἣτις, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ Μαρίνος, μόνη κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Πρόκλου διετήρησε τὴν εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ πατρὸς της παραδοθεῖσαν γνῶσιν τῶν μεγάλων ὀργίων καὶ τῆς ὅλης θεουργικῆς ἐπιστήμης. Ὁ Πρόκλος ἐσπούδασε πᾶν εἴτι ἀνεφέρετο εἰς τὰ μυστήρια, τὰ ποιήματα τοῦ Ὀρφείου, τὰ συγγράμματα τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τὰ διάφορα θρησκευτικὰ ἰδρύματα· ὥστε αὐτὸς ὅπου καὶ ἂν ἤρχετο, ἐγίνωσκε κάλλιον τὰς τελετὰς τῆς τῶν ἐθνικῶν λατρείας, ἢ αὐτοὶ οἱ ἰσρεῖς. Ὁ Πρόκλος ἐμυήθη εἰς ὅλα τὰ τῶν ἐθνικῶν μυστήρια. Ἐώρταζεν ἀπάσας τὰς θρησκευτικὰς ἐορτὰς καὶ ἱεροτελεστίας τῶν διαφόρων ἐθνῶν. Ἐγίνωσκε δὲ καὶ τὴν αἰγυπτιακὴν τῶν θεῶν λατρείαν, ἐτήρει τὰς καθάρσεις καὶ τὰς ἐορτὰς τῶν Αἰγυπτίων, καὶ ἐνήστευεν ἡμέρας τινὰς μετὰ δεήσεων καὶ ὕμνων. Ὁ Πρόκλος ἐποίησε πολλοὺς ὕμνους ἐξ ὧν τινες κάλλιστοι σώζονται, εἰς γνωστὰς ἢ καὶ τοπικὰς θεότητας. Ὅτι δὲ ἐνησχολεῖτο εἰς τοσαύτας θρησκείας, περὶ τούτου λέγει αὐτὸς οὗτος· ὅτι ὁ φιλόσοφος δὲν ὀφείλει νὰ ἦναι θεραπευτῆς τῆς λατρείας μιᾶς πόλεως ἢ ἰδιαιτέρου τινὸς θεοῦ, ἀλλ' ἐν γένει ἱεροφάντης τοῦ ὅλου κόσμου. Ἐθεώρει τὸν Ὀρφέα ὡς τὸν αὐτουργὸν ἀπάσης τῆς ἑλληνικῆς θεολογίας, ἀπένεμε δὲ ἰδίᾳ μεγάλην βαρύτητα εἰς τοὺς ὀρφικούς καὶ χαλδαίικους χρησμούς. Μαρίνος ὁ βιογράφος του διηγεῖται καὶ περὶ αὐτοῦ μέγιστα θαῦματα, ὅτι προσκάλεσεν ὑετὸν ἐξ οὐ-

ρανοῦ καὶ ἔμετριάσει σφοδρὸν καύσωνα, ὅτι κατέπαυσε σεισμούς, ἐθεράπευσεν ἀσθενείας καὶ εἶδε θείας ὀπτασίας.

Ὁ Πρόκλος ἦν βαθύνους καὶ πολυῖστωρ. Θαυμάζει τις παρατηρῶν τὴν ἀντίθεσιν τῆς βαθύτητος τοιούτων φιλοσόφων καὶ τῶν περὶ αὐτῶν ἀναφερομένων θαυμάτων παρὰ τῶν μαθητῶν ἐν ταῖς βιογραφίαις των. Τῶν θαυμάτων τούτων μικρὰ ἴχνη ἀπαντῶνται εἰς τὰ συγγράμματα αὐτῶν τῶν φιλοσόφων. Ἐκ τῶν πολλῶν πονημάτων ἅτινα ὁ Πρόκλος κατέλιπε σώζονται εἰσέτι πολλά· ἔτι δὲ καὶ διάφορα μαθηματικά, π. χ. περὶ τῆς σφαίρας. Τὰ φιλοσοφικά του συγγράμματα εἶναι κυρίως σχόλια τῶν πλατωνικῶν διαλόγων. Ἐκ τῶν ἐκδοθέντων βιβλίων εἶναι ἡ πλατωνικὴ θεολογία (εἰς τὴν Πλάτωνος θεολογίαν) καὶ ἡ στοιχειώδης θεολογική.

Ἐξ ἧ οὕτως εἰπεῖν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ λατρείαν, εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ εἰς τὴν Νεοπλατωνικὴν φιλοσοφίαν. Αἱ κύριαί ἰδέαι τῆς φιλοσοφίας του εὐκόλως ἐννοοῦνται ἐκ τοῦ συγγράμματός του περὶ τῆς πλατωνικῆς θεολογίας, ἐνθα εἰς τὰς ἐθνικὰς θεότητας ἀπονέμει φιλοσοφικὴν σημασίαν. Διακρίνεται δὲ ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ Πλωτίνου, διότι παρέσχεν εἰς τὴν Νεοπλατωνικὴν φιλοσοφίαν καθόλου συστηματικωτέραν διάταξιν καὶ τελειότεραν μορφήν. Ὅ,τι ὁμοίως κατ' ἐξοχὴν τὸν χαρακτηρίζει εἶναι ἡ βαθυτέρα μελέτη τῆς πλατωνικῆς διαλεκτικῆς. Ἐν τῷ προμνησθέντι συγγράμματι ἀσχολεῖται περὶ τὴν λεπτοτάτην καὶ ἀκριβεστάτην διαλεκτικὴν τοῦ ἑνός· εἶναι ἀνάγκη εἰς αὐτὸν νὰ δείξῃ τὰ πολλὰ ὡς ἓν καὶ τὸ ἓν ὡς πολλὰ, καὶ νὰ ἐκθέσῃ τὰς διαφόρους μορφάς, ἅς τινες λαμβάνει τὸ ἓν. Καὶ ὑπὸ ταύτην τὴν ἔποψιν τὸ σύγγραμμα τοῦτο εἶναι τὸ ἀξιολογώτερον, ὅπερ δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἄλλως εἰμὴ ὡς ἑρμηνεία τοῦ Πλάτωνος.

Ὁ Πρόκλος ἔσχε καὶ πολλοὺς ἄλλους διαδόχους τῆς ἐν Ἀθήναις διδασκαλίας του. Μαρίνον τὸν βιογράφον του, κατόπιν Ἰσίδωρον τὸν ἐκ Γάζης, καὶ τελευταῖον τὸν Δαμάσκιον, ὅστις ἐχρημάτισεν ὁ ὑστάτος διδάσκαλος τῆς Νεοπλατωνικῆς φιλοσοφίας. Διότι κατὰ τὸ 529 μ. Χ. Ἰουστινιανὸς ὁ αὐτοκράτωρ προσέταξε νὰ κλεισθῇ ἡ Σχολὴ αὕτη, ἐξελάσας πάντας τοὺς ἐθνικοὺς φιλοσόφους ἐκ τοῦ βασιλείου του. Μεταξὺ δὲ τούτων ἦν καὶ ὁ Σιμπλίκιος, ὁ διάσημος σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοτέλους, κατέφυγον δὲ εἰς τὴν Περσίαν ἐπὶ Χρυσόβου. Ἀλλὰ μετὰ τινὰ χρόνον ἐπανῆλθον εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν βασι-

λειον, δὲν τοῖς ἐπετράπη ὁμῶς ν' ἀνοιξῶσι πλέον Σχολὴν ἐν Ἀθή-
ναις. Ὅθεν ἡ ἐθνικὴ φιλοσοφία καὶ κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῆς ὑπαρ-
ξιν ἐξελίπε. Καίτοι δὲ ταύτης ἐξωτερικῶς καταλυθείσης, αἱ νεο-
πλατωνικαὶ ὁμῶς ιδέαι ἐπὶ πολὺν χρόνον μετεφυτεύθησαν καὶ διε-
τηρήθησαν ἐν τῇ χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ.

Τ Ε Λ Ο Σ.

ΣΗΜ. Ἐνεκα τοῦ δυσαναγνώστου χειρογράφου, παρεισέφρησαν ἐν τῇ παρούσῃ ἐκ-
δόσει λάθη τινὰ ἅτινα ὁ εὐμενὴς ἀναγνώστης παρακαλεῖται νὰ συγχωρήσῃ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

**ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ**

ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΙΟΥΛΙΟΝ 1888

Ἄριθ. 1279

